

Mahallî Tarihte Miryokefalon Savaşı

Ramazan Topraklı*

Giriş

Biz, daha önce Göller Bölgesi'ni ve hatta Küçük Hamid dediğimiz Eğirdir, Gelendost, Yalvaç ve Karaağaç civarını etrafı dağlarla çevrili Ergenekon gibi veya en azından yollardan uzak, sakîn bir yer sanırdık. Miryokefalon Savaşı araştırmaları sayesinde gördük ki bu yer, Anadolu'nun en hareketli, en ünlü ve yolların kavşak noktasında bir yermiş. 1071 baharı başında Malazgirt'e giden Romen Diyojen, ırmağın yakınında bulunan buğday tarlalarında çadırlı ordugâh kurduracağına Zompos köprüsünden geçerek, yokuşlu ve taşlık yerde karargâh kurmuştu (Attaleiates 2008, s. 150-151).

Ünlü Kral Yolu veya İpek Yolu, söz konusu bu bölgeden ve bu köprüden geçer. Bu yol için kimisi Bağdat Yolu, kimisi kadime (kademe), kimisi Anayol, kimisi döşeme, kimisi Kir Yolu, kimisi Ulu Yol der. Fahri Küpçü'nün *Karaağaç* adlı kitabında Bağdat Yolu olarak bahsedilir ve İskender, Karaağaç'tan geçirilir. Bağdat Yolu'nun kalıntıları Karaağaç'ta Büyük Kaldırım ve Küçük Kaldırım olarak zikredilir. Bu yola Zengibar köyü kadime, Çapalı köyü döşeme, Nudura ve Senirkent halkı Uluyol der. Demirdal, İskender'in Uluborlu'ya geldiğini ve Virjin mabedinde kurban kestiğini söyler. Uluborlu ve yakınında bulunan Pers ve Roma'ya ait 20 adet mil taşı, tarihi yola bir işarettir.

Küçük Hamid denilen bu bölgenin Küçük Firikyâ, Yukarı Firikyâ, Dağlık Firikyâ, Selâm veya Barış Firikyası, Altılı Şehirler Birliği (Heksapolis) gibi isimleri var. Yanık Firikyâ ve Firikyâ Altariya'nın bir parçası durumundadır. Fahri Küpçü, Said Demirdal, S. S. Böcüzade ve S. Ş. Karçınzade güzel eserler bırakmışlar. Hüseyin Şekercioğlu adında bir polis emeklisi 1970'li yıllarda *Gelendost Tarihi* adlı bir kitap yazdı ve Türkiye'de ilk defa Miryokefa-

* DOI: 10.37879/9789751749994.2022.35

lon Zaferi, 1976'da onun tarafından resmî törenle mehteran eşliğinde Gelendost merkezi ve Fatlın ovasında kutlandı. Bu geleneği Hamideli Derneği olarak biz, 2010 yılından beri devam ettirmeye çalışıyoruz.

Savaşın Yeri Hakkında Muhtelif İddialar

1. Düzbel: Bu iddia Rémzi (Ramsay)'ye aittir. 1890'da yayınlanan Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası adlı eserinde gündeme geldi. Düzbel, Homa (Çivril-Gümüssu) kalesinin hemen şarkındadır. Düzbel adının çok oluşundan dolayı söz konusu Düzbel diğerleriyle karıştırılmaktadır. Rémzi, Tomaşek'in ikazı ile 1897'de yayınladığı Firikyaya adlı eserinde bu görüşünden vazgeçti ve savaşın, Hoyran Gölü ile Kundanlı arasında dar bir geçitte vuku bulduğunu ileri sürdü. Buna rağmen Dirimtekin, 1944'de neşrettiği Konya ve Düzbel (1146 ve 1176) adlı eserinde Rémzi'nin vazgeçtiği Düzbel'i iddia etti. Hâlbuki Uluborlu'nun batısında kalan Düzbel, 1176'da henüz Türk toprağı değildi. Dirimtekin, kitabının sonuna eklediği bir krokide, Konya-Derbent-Vasada-Selki-Kırili, Konya-Kızılören-Vasada ve Konya-Derbent-Çiğil-Balkı-Doğanhisar-Karağa şeklindeki yolları verir. 800 bin mikyashı, 1146 Konya Seferi adlı 4 numaralı krokide yolları daha teferruatlı verir ve Manuel'i, Akşehir-Andrakman?-Karağa (Karağı)-Doğanhisar-Balkı-Aş. Çiğil (Kabala)-Derbent (Tzibrelitzemani)-Başara Suyu-Kavak Mahallesi-Konya, dönüş yolunda da onu, Derbent-Yunuslar (Vasada/ Asarkale)-Selki-Kırili-Şarkıkaraağaç şeklinde yürütür ve 1895'de F. Sarre, Derbent-Çam için Tzibrelitzemani adını kullanır.

Dirimtekin ve Sarre, Kırili-Konya yolunun Kızılören ve Bağırsakdere'den geçmez. Elikesik, Başarakavak ve Altınapa hanları, tarihi yolun hangisi olduğuna en büyük bir delildir. Sarre, Yalvaç yakınında bulunan Rabaz-ı Konya veya Konya durağını bilmediği için Tzibrelitzemani adını Konya'nın bir günlük batısında bulunan Derbent-Çam geçidine yerleştirir. Hâlbuki Rabaz-ı Konya (Yalvaç-Manarga) köyünün bir günlük batısında bulunan geçit, Yenice Sivrisi (Tzibritzi veya Tzibrelitzemani) geçididir.

Dirimtekin, 2 numaralı Krokide Türk-Roma hududunu yanlış verir ve Denizli'nin batısından Bolvadin'e çektiği hattın doğusunu Türk toprağı gösterir. Hâlbuki 1176'da Uluborlu Roma'ya aittir. Yüz bin mikyashı Kroki 5'de de "Düzbel-Miryokefalon Meydan Muharebesi Sahasını" gösterir. Homa'dan Koca Çeşme (Düzbel) ve Düzbel şeklinde bir yol vardır. Düzbel'den sonra yol ikiye ayrılır. Kuzeydeki yol, Ekinova- Menteş köyleri arasından ovaya iner. Güneydeki yol ise Değirmen Boğazı'ndan Kızılören'e iner. Adından da anlaşılacağı gibi bu derenin suyu, diğerinden çok fazladır. Çay, Manu-

el'i bu boğazdan Kartı'ya getirir. Dirimtekin, bu iki yoldan hangisi olduğunu belirtmez, ama onun düşündüğü yol, Değirmen Boğazı olmalıdır.

2. Hoyran Gölü ile Kundanlı Arası: Tomaşek'in ikazı ile Rémzi savaştın, Türk topraklarında ve Hoyran Gölü ile Kundanlı arasında "dar bir geçitte" olduğunu ortaya attı. Bilâhare Osman Turan, Ebru Altan ve daha birçok tarihçi bu görüşe katıldı. Son zamanlarda Behset Karaca-Kadir Karacan ikilisi de bu görüşe eklendi. Söz konusu Hoyran ovasında Koniates'in tasvir ettiği gibi "dar bir geçit" mevcut değildir. Onun için olacak birçok meraklı, Anadolu'da, Miryokefalon Savaşı'nın vuku bulduğu yeri aramaya başladı. Hiçbir tarihi ölçüye uymadan, Koniates'in tasvirine uygun 10 mil uzunluğunda dar bir geçit aranmaktadır.

Aslında bu iddia, bizim "Kemer Boğazı-Yenice Sivrisi" iddiamızı haklı çıkarmaktadır. Bu iddianın sahipleri, Eğirdir Gölü'nün tarihte iki ayrı göl olduğunu ve tarihî yolun Kemer Boğazı'ndan geçmiş olduğunu bilmiş olsalardı, Miryokefalon Savaşı'nın yeri, 127 yıl öncesinden kesinleşmiş olacak ve bugün bizim yaptığımız, şu tartışmaların hiç birisi yapılmayacaktı.

3. Eğirdir Gölü'nün Az Kuzeyi: Bu iddia Yılmaz Öztuna'ya aittir. Tarihteki Eğirdir Gölü nazara alındığında bu iddia tam yerine oturur. Gerçekten de Yenice Sivrisi, Eğirdir Gölü'nün çok az kuzeydoğusuna düşmektedir. Bu görüş, Hoyran Gölü ile Kundanlı arası görüşüne yakın olup hududun Türk tarafındadır. Filibeli A. Hilmi de Eğirdir kuzeyindeki dar bir geçitte (Ahmet Hilmi, 1974: 419) olduğunu söyler. A. Vasiliev, dolayısıyla Koniates'e dayanan Ostrogorski, "Bizans imparatoru, muazzam bir ordu ile Konya üzerine sefer açtı. Ancak Firikya dağ geçitlerinde, Miryokefalon yanında, imparator, 17 Eylül 1176'da müthiş bir felâkete uğradı" Ostrogorski, 1995, s. 361) diyerek, aslında üçü de aynı yeri tarif eder.

4. Karamıkbeli: Bu iddia da Eğirdir Gölü'nün doğusunun Türk toprağı olması tezine dayanır. Bu iddianın en zayıf tarafları şöyledir:

4. 1. Hedefine Konya'yı ele geçirmeyi koyan bir Manuel, Karamık köyüne kadar gelmişken ve önünde gayet kolay bir yol varken, neden ani bir kararla orduların ve bilhassa arabaların geçmesine imkân ve ihtimal dahi olmayan Kara Sağır (Kermeşki) veya Karamıkbeli'ne girsin?

4. 2. Abdülhalûk Çay bunu, "Bizans ordusu, usta bir hareketle Türk topraklarına çekildi" şeklinde izah eder. Hâlbuki Manuel, haberi olmadan Türklerin baskınına uğradığını söyleyerek (Çay, 1984, s. 104, 108, Manuel'in mektubu) Sayın Çay'ı yalanlar.

4. 3. 1146'da Tzibrelitzemani geçidinden ricat eden Manuel (Kinnamos, 2001, s. 41), buna göre Kermeşki Beli'nden geçmiş demektir ki, buna imkân ve ihtimal yoktur. "Sultan, üçüncü bir elçi gönderdi. Manuel, barış şartlarını Konya'da görüşeceğini söyledi" (Çay, 1984, s. 101) vakası, Homa'da vukû-bulan ikinci elçi olayı olup üçüncü bir elçi olayı yoktur. İlk kitabımızda bizim de yanılmamıza sebep olan Çay, "Sultan ona ikinci bir barış çağrısında bulundu ve isteklerine uygun bir cevap alamadığından, İmparator, Kogni'ye geldiğinde Sultan dağları eteklerinde pusu kurdu ki buradan Miryokefalon'dan çıkan Romalılar geçeceklerdi. Bize göre bu nokta, Sultan Dağları'nın geçit verdiği Karamıkbeli'nin ilerisinde olup, bugün Karamık köyü adını taşıyan – Afyon'un Çay ilçesine bağlı – küçük bir yerleşme merkezinin bulunduğu yerdir" (Çay, 1984, s. 85-86) der. Kogni veya Cogni, Konya'dır. Çeviri, "Konya'ya geldiğimde barışı görüşeceğim" idi ki, Çay'ın çevirisi yanlıştır. Çay, Manuel'i, Homa-Düzbel, Kartı, Haydarlı, Karaadilli, Uzunpınar, Karamık şeklinde yürütür (Çay, 1984, s. 102) ki, böyle bir yol, hiçbir yerde kaydedilmemiştir. Arundel, 1833'de, "Dinar'dan Yalvaç'a (giden) yolu araştırmamızda, iki yolun olduğu, fakat daha yaygın kullanılanın Uluborlu'dan giden yol olduğu söylendi" (Arundel, 2013, s. 27) der. Dinar-Akçaköy ile Çay-Geneli arası, orduların geçmesine müsait değildir. Kaldı ki, Akçaköy ile Karaadilli arasında ordular için gerekli su yoktur. 3. Haçlı Seferi'nde F. Barbaros, aynı Manuel gibi Uluborlu üzerinden yürümüş ve Bozdurmuşbeli'nden yukarı çıkarak Akşehir'e inmişti (Rémzi, 1960, s. 140; Turan, 1998, s. 223).

5. Gelendost Ovası: Bu iddianın sahibi Şekercioğlu, Roma ordusunu Gelendost ovasına, Hoyran üzerinden getirir ve hiçbir kaynağa dayanmadan orduları, Sultan Dağları ile Eğirdir Gölü gibi çok geniş bir alana, yarım gün süren savaşı da beş güne yayar. O, Kemer Boğazı hakkında kaynağı olmayan "Yenice Köyü Sivrisi ardındaki Kirus (Kirazosos) şehri kemerli köprülerle 3 kilometrelik Hoyran boğazını karşıdan karşıya bağladığından bu boğaza Kirus Boğazı adı da verilmiştir. (...) Tarihi kaynaklarda Yenice ve Akdağ köyleri batısındaki Kirus (Kirasus) kemeri ile Tosca kemeri şehirlerinin 12 gözlü bir kemer köprü ile Senirkent'e bağlı olduğundan bu boğaza halk Kirus Kemeri Boğazı adını verir" (Şekercioğlu, 1995, s. 351-52) gibi çok garip bir bilgi de verir ama Manuel'i, boğazdan geçirmez. Ayrıca Kemer Boğazı'nın genişliği 1500 m olup böyle bir boğaz 12 gözlü bir köprüyle geçilemez. Hoyran boğazı adlandırması da doğru olamaz.

6. Çivril, Kûfi Boğazı: Bu yer, Uluborlu'nun batısında olup 1176'da henüz Türk toprağı değildir. Bu tezi ilk defa, daha önce Yoğurtçubeli (Aşağıkaşıkara-Arızlı arası)'ni iddia eden Kemal Turfan iddia etti, ama daha sonra

Turfan, Yoğurtçubeli iddiasından vazgeçti. Hâlbuki İbn Hurdâzbih (820-912), Yoğurtçubeli'ni kaydeder.

Çivril-Düzbel ve Çivril-Kûfi Boğazı tezini ortaya atanların en büyük gerekçeleri Kelene (Kelainai) ve Apameya'nın Dinar, Subleon (Soublaion) kalesinin Homa, Lampe'nin de Homa'nın batısına ve Dazkırı civarına yerleştirilmesidir ki, bu yerleştirmeler tamamen yanlıştır. Çünkü, tarihte Eğirdir Gölü, Hoyran (Aurokran) ve Eğirdir (Pusgusa) olmak üzere iki ayrı göldür ve iki göl arasında Büyük Menderes'ten farklı, suları Hoyran'dan Eğirdir'e doğru akan Menderes adında ikinci bir nehir vardır. Büyük Menderes'in kaynakları Eldere köyü Pınarbaşı mevkiinde, bu Menderes'in kaynakları ise Kemer Boğazı'ndadır. Kemer Boğazı ile Pınarbaşı arası 55-56 bm (bin metre) kadardır. Kemer Boğazı'nda bulunan Menderes'in kaynakları ve Menderes nehri, ilim camiası tarafından bilinmemektedir. Menderes nehri, Menderes vadisi, Menderes geçidi, Menderes havzası (Turan, 1998, s. 743) gibi 28 ayrı yerde geçen kavramların tamamı iki göl arasındaki Menderes ile alâkalıdır. Menderes'in kaynağı (Kinnamos, 2001, s. 52) ve Menderes'in doğduğu yer (Kinnamos, 2001, s. 214) ifadelerindeki Menderes de iki göl arasındaki Menderes'tir. Battal Nehri (Turan, 1998, s. 507) denilen ırmak dahi, iki göl arasındaki Menderes'tir. Lampe, Senirkent-İlegüp (Uluğbey), Subleon, Senirkent-Garip köyü yakınında, Kelene (Apamea Kiboton), Kemer Boğazı'nda, Apameya ise Kemer Boğazı'nın 6-7 bm güneyindedir. Tarihi coğrafya, bu şekilde anlaşıldığı vakit, her şey yerli yerine oturmakta ve bütün tartışmalar son bulmaktadır.

7. Uluborlu, Pupa Boğazı: Bu yer de 1176'da henüz Türk toprağı değildir.

8. Devrend-Çam Geçidi: F. Sarre, Küçükasya Seyahati-1895 Yazı adlı eseri s. 135'de Konya'nın 40 bm batısında, Konya'ya bir gündüzlük mesafede bulunan Devrend Çam geçidini Yunan harfleriyle yazmış; Lâtin harfleriyle karşılığı Tzibrilisiman'dır. Kireli-Konya yolu üzerinde bulunan bu yere şimdilerde Derbent denilmektedir. Koniates'in Tzybritze, Kinnamos'un Tzibrelitzemani kaydettikleri bu kelimeyi Türkçe, Sivri'l-Semani (Semani Sivrisi) tahmin ediyoruz. F. Sarre, Tzibrilisimani Geçidi'ni hatalı bir şekilde Derbent yakınına yerleştirir. Bu hâl, yabancı ve tarihçi olmayan birisi için anlayışla karşılanabilir.

9. Bağırsakdere Boğazı: Devrend-Çam geçidinin güneyinde ve ona paralel bir geçittir. Konya'nın 50 bm batısında ve Türk-Roma hududunun 140 bm şarkındadır. Hâlbuki imparator Manuel mektubunda, Türk toprak-

larına girer girmez savaş çığlıkları duyulduğunu söyler. Böyle bir iddiada bulunmak için insanın, ya aklından zoru veya büyük zaferi gölgelemek isteyen bir düşünceye sahip olması gerekir. Çünkü bu zat daha evvelde Kufi Boğazı'nı iddia etmişti. Hiçbir akli ve mantıkî değeri olmayan bu gibi tezler, çevre kirliliği yapmaktan başka bir işe yaramaz. Bağırsakdere Boğazı, İbn Hurdâzbih (820-912) ve el-İdrîsî (1100-1166)'nin vermiş oldukları; Akşehir-Yunuslar-Karaman-Tarsus Yolu üzerindedir (Topraklı, 2013, s. 152, 154). Bu teze göre, Türk-Roma hududunun, Yunuslar'dan geçmesi gerekir veya başka bir ifadeyle Türk-Roma hududu, Konya'nın 50 km batısında demektir ki, bu iddiaya çocuklar bile güler.

10. Kemer Boğazı ve Gelendost-Yenice Sivrisi Geçidi: Eğirdir Gölü'nün az kuzeyi tezini saymayacak olursak, yukarıda açıklanan nedenlerle sekiz iddia, Miryokefalon Savaşı'nı anlatan kaynaklarla uyuşmaz. Şimdi, Gelendost-Yenice Sivrisi (Kemer Boğazı) Geçidi'ni görelim:

Miryokefalon Savaşı'nın Kaynakları

İmparator Manuel'in mektubu, Ebü'l-Ferec, Kinnamos, Koniates ve Süryani Mihael, ana kaynaklardır. İbn Hurdâzbih, Odon dö Duil, el-İdrîsî, el-Herevî, İbn Said el-Mağribî, Filibeli Şehbenderzâde Ahmet Hilmi, Rémsi (Ramsay), Ostrogorski, Yinanç, Turan, Öztuna ve 1530 tarih, 438 No. MVAD I gibi eserler ve bölgedeki yeradları da yardımcı kaynaklardır.

1. Türklerin ülkesine girer girmez savaş naraları duyuldu. Türk askerleri bizim ordularımıza karşı her yönden saldırıya geçtiler. Türklerin "Cybrilcymani" dedikleri civardaki bir bölgenin dar geçitlerinin yakınına çekildiğimiz zaman, komşularını desteklemek maksadıyla İran içlerinden gelen o kadar çok atlı ve yaya, ordumuza ansızın hücum ettiler ki, bizim askerlerin sayısını fazlasıyla aştılar (Manuel'in mektubu).

2. Manuel, (1175'de) Türklerin hududu üzerine iki şehir (Dorileon, Subleon) kurdu. Manuel (1176'da), büyük bir ordu toplayarak Türk hududuna yürüdü (Ebü'l-Ferec, 1950, s. 421-422).

3. İmparator, Lampe'ye doğru ilerledi ve Menderes nehrinin doğduğu yere yakın bir yerde bulunan çökmüş kaleyi (Subleon) tekrar inşa etti (1175). (...) İmparator, (1176'da) Laodikya ve Menderes nehri çevresindeki bölgelere yolculuk yaptı. Niyeti bütün ordusunu Konya kuşatmasında kullanmaktı (Kinnamos, 2001, s. 213-214-215).

4. İmparator başkentten hareketle Firikya ve Laodikya içinden geçip Honai'ye geldi. Honaz (Honai)'dan imparator, Lampis üzerinden Kelene'a

yürüdü. Marsyas suyunun karıştığı Menderes'in kaynakları buradadır. Bundan sonra imparator Khoma ve Miryokefalon'a geldi. Burası eski ve terk edilmiş bir kaledir. Bu kale yanında, (...) binlerce Bizanslının kellesine ölümün darbesi inmiştir. Sultan'ın barış talebini reddeden imparator, ona cevabını bizzat Konya'da vereceğini belirtti. Sultan, Bizans ordusunun Miryokefalon'dan hareket ettikten sonra geçmesi gereken ve "Tzibritze geçidi" adını taşıyan yolun darlaştığı yeri işgal etti (Koniates, 1995 s. 123-124).

5. İmparator, beş gündüzlük yürüyüş mesafesinde bulunan Türk yurtlarının ortalarına kadar büyük bir coşkuyla ilerledi. Grekler Konya'nın bir gündüzlük yürüyüş kadar yakınına vardı; vardıkları yer, Sultan'ın bulunduğu yere, üç saatlik bir mesafedeydi (Süryani Mihael, 1905, s. 371).

1176 Yılındaki Türk-Roma Hududu

(1142) Puscuse Gölü'ndeki ada halkı, sınır komşuları Türklerin tarafını tutuyordu (Koniates, 1995, s. 24). 1146 ricati esnasında Manuel'in, "Çünkü hâlâ düşman ülkesinin ortasındayız ve Roma sınırlarından çok uzaklardayız dedikten sonra, Skleros'a ait veya Puscuse gölüne doğru yola çıkması" (Kinnamos, 2001, s. 48-49). 1146 antlaşması ile Senirkent (Sınirkent) ile Kemer Boğazı arasındaki topraklar ve İbradı (Prakana) kalesi Roma'ya verildi (Kinnamos, 2001, s. 54; Turan, 1998, s. 182). 1148'de Kemer Boğazı'nda Fransa Kralı VII. Lui ile Türkler arsında bir savaş oldu. Odon dö Duil, Kemer Boğazı ile Eğirdir (Laodikya) arasında, Türk-Roma sınırı üzerinde yürüdüklerini söyler (Topraklı, 2011, 80 Md. 33). 1173'de İznik-Eskişehir-Ammûriyye-Konya şeklinde yürüyen el-Herevî, ülkenin hududunda Battal Gâzi'nin mezarını gördüğünü söyler (el-Herevî, 1957, s. 131) ki, o, Rum hududundadır. 1254'de "Filâdelfiya (Alaşehir-Yalvaç), sınırın yakınındadır" (Akropolites, 2008: 104). Prakana (Brakena), İbradı veya İvradı'dır (Topraklı, 2011, s. 114- 115). (Bk. Ekdeki harita). Menderes'in doğduğu yere (Senirkent-Garip köyü) yakın, çökmüş bir kaleyi (Subleon) yeniden inşa etti (Kinnamos, 2001: 214). Söz konusu kale, hudutta (Ebü'l-Ferec, 1950, s. 421-422) veya hududun 10-11 bm batısında ve Kemer Boğazı yakınındadır. Bütün yapılmaların temeli Rémzi'deki Homa (Siblia) kaydından kaynaklanmaktadır. Yukarıda izah edildiği gibi Siblia (Subleon), Kemer Boğazı'nın batısında ve Homa'nın 100 bm şarkındadır. Rémzi, Eğirdir Gölü'nde meydana gelen değişimi bilmediği için yanılmıştır.

"Rémzi (W. M. Ramsay), Miryokefalon mevkiini Homa (Siblia)'nın şarkında, bugünkü Düzel civarında sanmış iken Tomaşek (Tomaschek)'i haklı bularak burasının daha şarkta, Hoyran Gölü ile Kumdanlı (Gondani/

Gundanlı) arasında dar bir geçit olarak göstermektedir. Ki, 3. Haçlı Seferi'nde Alman İmparatoru Firederik Barbaros, bu geçide girmekten kaçınarak gölün daha şimalinden geçmişti (Ramsay, Phrygia, s. 221). Binaenaleyh muharebe yeri, sanıldığıının aksine Düzbel'den daha ileride ve o zaman Türklere ait topraklar içinde ve Kumdanlı (Gundanlı)'da idi" (Turan, 1998, s. 208, açık. 31). (Firederik Barbaros, 1190 yılında) Manuel'in bozguna uğradığı Kumdanlı (Miryokefalon) geçidini, bir tuzağa düşmemek maksadıyla sağda bırakarak Akşehir ovasına indi. (...) Haçlılar Akşehir'de, ilk defa, Selçuklu ordusu ile karşılaşılıyorlardı. İslam kaynaklarına göre bu ordunun başında Melikşâh bulunuyordu (Turan, 1998, s. 222-223).

Bütün bunlara göre Türk-Roma hududu: İbradı, Eğirdir ve Hoyran gölleri Roma'da kalacak şekilde İbradı-Eğirdir hattı, iki göl arasındaki ırmak, Sultan Dağları sırtları, Çay, Bolvadin ve Eskişehir'den geçen hattın sağ tarafı Türkler'e, sol tarafı ise Roma'ya aittir. Kemer Boğazı'nda bulunan Menderes veya büyük ve derin el-Battal Nehri, Türk-Roma hudududur (Vitteck, 1944, s. 2; Topraklı, "Son Çalışmalar", Hamideli Tarih 01, 2013, s. 42-55). Demirkent'in (Kinnamos, 2001: Har. 1-2-3)'de göstermiş olduğu hudut, Beyşehir Gölü'nün batısı hariç, büyük ölçüde doğru sayılır. O, Eğirdir Gölü'nün eski adı Pazgusi (Pusgusa)'yi Beyşehir Gölü sanır. Koniates, imparatorun ağzından Pazgusi Gölü'nün Bizans'a ait olduğunu söyler.

Kaynaklarda Zikredilen Yer Adları

Honai (Kolossai): Denizli'nin yaklaşık 15 km şarkında bulunan Honaz ilçe merkezidir.

Anayol (Kral Yolu, Tarikü'l-Cadde, Roma Yolu): Dinar-Uluborlu üzerinden gelen tarihi yol, Kemer Boğazı'nda, Hoyran Gölü'nden Eğirdir'e doğru akan ırmağı, Yenice Köyü Köprüsü'nden geçerek doğuya gider. Bu yol, Hıristiyanların Hac Yolu'dur. Yol, Khelidonia (İleydağı/ Kıbakıb/ Kırlangıç) çayı, Lagoen ve Rhocninos Fontes (Menderes'in kaynakları)'ten geçer (Rémi, 1960, s. 44, 154, 216 açık. 1, 471). Uluborlu-Kemer Boğazı'ndaki köprü arası 24 mil (36 km), Köprü-Kötürnek arası 20 mil, Kötürnek- Manarga (Rabaz-ı Konya veya Konya) arası 15 mil (22,5 km)'dir (el-İdrisi, 1984, s. 264-265; İbn Hurdâzbih, 1889, s. 101, 113). Rabaz-ı Konya ile bugünkü Konya arası, Kireli, Selki ve Derbent geçidi üzerinden yaklaşık 130 km'dir.

Eickhoff, 1976'da VIII. Türk Tarih Kongresine sunduğu; "Miryokefalon Savaşı'nın Yeri" adlı tebliğinde; Barbarossa'nın Uluborlu'dan sonra Manuel'in mağlup düştüğü geçide girmemek için Kral Yolu (via regia)'ndan ayrıldığı ve Manuel'in mağlup düştüğü geçidi sağında bırakarak (Bozdurmuşbeli

üzeriden) Akşehir'e indiğini söyler. Manuel'in başına gelenler henüz hafızalarda tazeliğini koruyorken, 14 yıl sonra, Barbarossa'nın bu hareketi, aslında Miryokefalon Savaşı'nın vuku bulduğu yeri bize bildirir. Buna göre Manuel, Uluborlu'dan sonra ve Kral Yolu üzerinde mağlup olmuş demektir ki, Uluborlu'nun batısında kalan bütün tezler (Çivril-Kûfi Boğazı, Çivril-Düzbel, Pupa Boğazı) ve Karamıkbeli tezi havada kalır. Yine Barbarossa'nın bu hareketi, savaşın Eğirdir Gölü yakınında olduğunu gösterir ve geriye Hoyran Ovası ve Kemer Boğazı tezleri kalır. Kral Yolu'nun Kemer Boğazı'ndan geçtiği ve Hoyran Ovasında dar bir geçidin olmadığı düşünülürse, savaşın Kemer Boğazı ve devamında vuku bulduğu kesinlik kazanır.

Khoma Kalesi: Dinar-Çivril arası, Dinar'a 25 km mesafedeki Homa veya yeni adı, Gümüşsu'dur. Homa ile Côme (Çay, 1984, s. 86, açık.) aynı gösterilir, fakat bu doğru değildir. Kome (Come) ve Coma (Anna, 1967: 282), Kemer Boğazı yakınında bir yer olmalıdır. Jan Dukas, 1097'de Eğirdir (Laodikya)'den Lampe'ye yürürken Coma'dan geçti (Anna, 1996, s. 339).

Subleon (Sublaion): Miryokefalon Savaşı'nın Çivril-Düzbel ve Çivril-Kûfi Boğazı denilen yerde olduğunu savunuların gerekçesi, Subleon'un Çivril-Homa (Gümüşsu)'ya yerleştirilmesinden kaynaklanıyor. Kinnamos, "Kırk gün içinde imparator şehri (Dorileon) kurmuştu. (...) Oradan ayrıldı ve Rhyndakos yakınlarında ordugâh kurdu. Kısa bir moladan sonra ordusunu yola çıkardı. Etrafında pek az kişi kaldığını fark etti (...). Mikhail adında birini, kaçtıklarından dolayı askerlerini cezalandırmakla görevlendirdi. Kendisi ise birkaç adamla ovalardan geçip, Lampe'ye doğru ilerledi ve Menderes nehrinin doğduğu yere yakın bir yerde bulunan zamanla çökmüş bir kaleyi (Subleon) tekrar inşa etti" (Kinnamos, 2001, s. 213-214) der. Deguignes, "İmparator, Menderes nehrinin denize döküldüğü yerde bulunan Suble (Subleon)'ye gitti. Menderes nehrini geçerek başkentin yolunu tuttu" (Deguignes, 1976, s. 1124) der. Bu metni, "İmparator Suble'ye gitti, oradan (yaklaşık 21 km mesafedeki) Menderes'in denize döküldüğü yere gitti, oradan da Menderes'i geçerek başkentin yolunu tuttu" şeklinde anlamalıdır. Söz konusu deniz Eğirdir Gölü, Menderes ise Büyük Menderes'ten farklı, iki göl arasında bulunan bir nehirdir. Menderes'in kaynakları ile "deniz" arasında 14 km bir mesafe olup, bu hâl, ne Büyük, ne de Küçük Menderes'e uymaz. Subleon, Senirkent ovası (Lampis)'nda olup, Kemer Boğazı, dolayısıyla Türk hududuna yakın bir yerdedir. Homa'da Menderes'in kaynakları yoktur. 1176'da Uluborlu ve batısı Rum toprağıdır.

Madem Uluborlu ve batısı Rum toprağı, madem Subleon kalesi hudutta ve tarihî Kral Yolu (veya Roma askerî yolu) üzerinde, ne demeye Subleon'u Homa'ya yerleştiriyoruz. Bunun bir mantığı var mı? Eğirdir Gölü, geçmişte iki ayrı göldür, iki göl arasında suları Hoyran Gölü'nden Eğirdir Gölü'ne doğru akan Menderes veya el-Battal adında büyük ve derin bir ırmağ vardır ve bu ırmağın (Menderes) kaynakları Kemer Boğazı'ndadır. O halde ne demeye Subleon'u Büyük Menderes'in kaynakları (Eldere köyü-Buñarbaşı)'ndan 50 km uzaktaki Homa'ya koyarız. Eğirdir Gölü'nde vuku bulan değişimi bilmeyen ve 127 sene önce yazılmış "Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası" adlı eseri hiç tartışmayız, anlamak kabil değil! Soublaion-Justiniapolis (Subleon): Salutaris'in hudut şehirleri (Rémzi, 1960, s. 164) olarak zikredilir ki. Kemer Boğazı'na yakın olmak mecburiyetindedir. Soublaion, (Rémzi, 1960, s. 82, 83, 147, 249 açık.)'de zikredilir.

Hatalı yerleşim sadece Subleon değildi; Kelene, Apemeya, Eumeneia, Lampis, Lampe, Laodikya, Filâdelfiya, Menderes, Menderes'in kaynakları, Marsyas suyu, Aurokranis, Aurokran Gölü ve daha onlarca yer, yanlış yerleştirilmişti.

Lampis (Lampe Ovası): Bu ad, Senirkent-İlegüp köyü ile ilgilidir. MÖ 189'de Konsül M. Vulso'nun seferinde Lagôen, Velidede Menakıpnamesinde Ulugün, 438 No. MVADI'de Uluküp olarak zikredilir. Halk arasında yakın zamana kadar, hatta bugün bile İlegüp söylenir. Şimdiki adı Uluğbey'dir. Budapeşte'de yatan Gülbaba, Cezayir'de yatan Velidede, İmparator Nikeforos Botaneiates ve "Demetrios of Lampe" (Kinnamos, 2001, s. 182-185) buralıdır. 1086'da Bozan'ın ordugâh kurduğu (Anna, 1996, s. 203), 1097'de Kamis'in valisi olduğu (Anna, 1996, s. 339), 1108'de Türkmen vahşetinin işlendiği (Anna, 1996, s. 441), 1075'de Manuel'in kendine doğru yürüdüğü (Kinnamos, 2001, s. 213) Lampe, İlegüp köyüdür. 1176 Miryokefalon Savaşı (Koniates, 1995, s. 123), 1178 Kantakuzenos (Koniates, 1995, s. 135) ve 1196 Gıyaseddin Keyhüsrev (Yinanç, 2013, s. 364) olaylarında zikredilen Lampe de İlegüp köyüdür. Peutinger tablosunda Ad Vicum yazılan (Rémzi, 1960, s. 183) Vicus köyü (Rémzi, 1960, s. 147), Senirkent-Genceli civarındadır. "Lampsakos ile Kenkhérea arası uzak olmasa gerek" (Rémzi, 1960, s. 176) cümlesinde geçen Lampsakos, Lampes ırmağının ağzı/ucu demektir. Bilge Umar'ın Lapseki yorumu doğru değildir. Lampes ve Uc manasına gelen ikos kelimelerinin birleşmesiyle Lampsakos oluşmuştur. Eğirdir'in diğer bir adı olan Akrokos dahi (Akros ve ikos) böyledir. Çokluğu ifade etmek için kullanılan "darı" ile ilgili Kenkhérea, Kemer Boğazı'ndaki (Miryokefalon) kalesi olmalıdır.

Kelene (Kelainai/ Keleneus): Serhas (Xerxes), toplanan kara ordusuyla birlikte Sardes üzerine yürümeye başlamıştı. Halys (Kızılırmak)'i geçip Fırikyaya ve bu ülke içinde yürünerek Kelene'a varıldı. Menderes'in kaynakları buradadır. Menderes'e eşit bir ırmak olan Katarraktes de buradadır. Hatta Kelene agorasından kaynar ve Menderes'e karışır (Herodotos, 1983, s. 348). Kuruş, Honaz'dan sonra üç günlük yürüyüşle 20 (30) fersah yol olarak Kelene'a vardı. Burası Fırikyanın meskûn, büyük ve zengin bir şehriydi. Burada Kuruş'un bir sarayı ve içinde yabancı hayvanlar dolu olan büyük bir korusu vardı. Kendisini ve atlarını denemek istediği zaman burada atla ava çıkarırdı. Korunun ortasından Menderes nehri akar, bu nehir sarayın arazisinden kaynar ve Kelene şehrinden geçer. Kelene'da büyük kralın müstahkem bir sarayı vardır. Bu saray hisarın alt tarafındadır ve Marsyas nehrinin kaynağı yakınında kurulmuştur. Marsyas nehri de şehrin içinden geçer ve Menderes'e dökülür, genişliği 25 ayak kadardır (Ksenofon, 1944, s. 8). Apameia (Apamea Kiboton olacak), Marsyas nehrinin kaynakları yakınında kurulmuştur. Nehir, kentin ortasından akar ve kaynakları kentin içindedir, aşağıya doğru kentin civarında dolaştıktan sonra şiddetli ve aceleci bir akımla Menderes'e karışır. Menderes, Orgas adında bir nehirle daha birleştikten sonra (...). O (Marsyas), üzerinde aynı ismi taşıyan bir kent bulunan Kelene adlı bir tepeden çıkar. Antiokhos Soter, Kelene'da oturanları Apameia'a, Menderes kenarında oturan Magnetleri ise Antiokhia'a yerleştirmiştir (Strabon, 1987, s. 63, Rémzi, 1960, s. 184; Rémzi, 1890, s. 169).

Menderes: Bir ırmağın ovada kıvrımlar yaparak akması anlamına gelen 'meander' fiilinden türediğinde şüphe yoktur. Günümüzdeki Büyük ve Küçük Menderes nehirlerinden ayrı bir ırmaktır. "Menderes geçidi, Menderes havâlisi, Menderes nehri, Menderes havzası, Menderes vâdisi" (Turan, 1998, s. 743) gibi 28 ayrı yerde geçen tâbirlerin 27'si de Eğirdir ve Hoyran gölleri arasındaki Menderes Nehri ile ilgili olması çok mânidardır. Kemer Boğazı'nda bulunan ırmağın Menderes, Skamandoros, Halis, Asya ırmağı, büyük ve derin el-Battal, Sakarya, Tearos nehri, Bathys Rhyax gibi muhtelif adları vardır. Bu ırmak, Aksaray'de İstanbul hududu olarak geçmektedir. Halis, Amorion (Uluborlu)'un şarkındaki ovada 978 yılında vukûbulan Pankale Savaşı'nda kaydedilmiştir (Rémzi, 1960, s. 253). Kinnamos'taki metinde geçen iki Menderes'ten ilki Büyük Menderes, 1176'da söz konusu olan Menderes, iki göl arasındaki ırmaktır.

Yenice Köyü Köprüsü (Halis, Zompi, Zompos): İmparator Teodesiyus (379-395)'a Halis üzerine köprü yapılması için bir dilekçe verilir (Rémzi, 1960, s. 78). İmparator Jüstinyen 560'da, yan yana dizilmiş kayıklardan ibaret

eski bir köprü yerine bir köprü yaptırdı. Hatta nehrin yatağını değiştirdi (Rémzi, 1960, s. 235). “Ritter, Jüstinyen’in yaptırdığı köprü ile Zompi köprüsünün aynı şey olduğunu iddia eder” (Rémzi, 1960, s. 236). Halis geçidini muhafaza için köprünün yanında bir de kale olmalıdır (Rémzi, 1960, s. 240). Hâlbuki Halis ve Zompi başka yerlere götürülmüştür.

Miryokefalon: Ad belirleyicisi veya artikeli olmayan Miryokefalon, coğrafyaya ait bir isim olup, akarsu kaynaklarının bulunduğu yer manasına Kemer Boğazı’nı ifade eder ve insan başıyla ilgisi yok. Özel manada Menderes’in kaynaklarının bulunduğu yer demektir. Türkçe “Kırkgözeler/ Kırkgözler” denilebilir. Kayaagzı, Karababa ve Akbük’te zengin su kaynakları vardır. Ünlü Firik kenti Kelene, Kemer Boğazı’nda idi. “Afşar kazası, Maziye karyesine tâbi Frigos Boğazı’nda gemi hasılatından beş yüz akçe gelir “(1501 tarih, 0994 No. TTD) kaydından Kemer Boğazı’nın eski adının Firigos Boğazı olduğu anlaşılıyor. Eğirdir Gölü kıyısında Barla kasabasına ait bir yerin adı Firigoslar’dır. 438 No. MVADI’de Firenkeş okunan isim de, Firigos olmalıdır.

Metruk Miryokefalon Müstahkemleri: Yenice Köyü Köprüsü’nün batısı, yani Uluborlu tarafında bulunan Bölükada veya Bülbül Adası, Miryokefalon kalesinin enkazından hâsil olmuştur. Boğazın doğu yakasında bulunan 985 rakımlı Asarbaşı adına göre Kemer Boğazı’nda birden fazla kale veya hisar vardır. İmparator Jüstinyanus (527-565), Homa (Siblia, Soublaion) ve askeri yol üstünde Miryokefalon (Kemer Boğazı)’nda birer kale inşa ettirdi. Aynı isme Firikyada, Soublaion’un şarkında askeri bir yol üzerinde tesadüf ederiz (Rémzi, 1960, s. 83, 273). “Miryokefalon isminde bir başka kale de Soublaion’dan şarka giden meşhur Kleisoura geçidinde idi” (Rémzi, 1960, s. 241 açık. 3). Hâlbuki ikisi de aynı kaledir. Kenchréai (Pahimeris, 2009, s. 92) ve Kenkhereia (Rémzi, 1960, s. 176) aynı kale olmalıdır. Diyojen, 1068’de geçidin (Kemer Boğazı) batı sahiline ilk kaleyi yaptırdı (Rémzi, 1960, s. 240) denilen kale, Miryokefalon kalesidir. O, kaleyi onarmış olmalıdır. “1069’da Romanos Diagenis’e ait Uluborlu’da bir heykel vardır” (Demirdal, 1968, s. 36). el-İdrîsî’ye göre Ammûriye (Uluborlu)’den Vadii’l-Cevz 12 mil, sonra Endos-babe 12 mil, burası muhkem bir kaledir (el-İdrîsî, 2002, II, s. 809). Bu kale, Bölükada’nın olduğu yerdeki Miryokefalon kalesi’dir, çünkü Uluborlu ile Bölükada arası tam 24 mil’dir. el-İdrîsî (öl. 560) zamanı Miryokefalon kalesi metruk olduğuna göre, o, bu bilgiyi, Roma’dan kaydetmiştir.

Suları Coşkun Çay (Marsyas Bigadiç, Katarraktes): Koniates’te Marsyas ve suları coşkun çay, Herodotos’da Menderes’e eşdeğer büyüklükte Katarraktes olarak zikredilir. Irmak üzerine bir bent inşası ile su seviyesi yükseltilerek düşü elde edilmiş ve değirmen çalıştırılmış olmalıdır. Onun için

Akyokuş mevkiinde su içinde bir değirmen taşının olduğu söylenir ve bu yere Değirmenlik denilir. Ksenofon'da 25 ayak eninde ve Marsyas zikredilir. Marsyas, Marsia (Maziye)'den adını alır. Daha sonra Marsia'ya Pegai halkı yerleştirdiği için şehrin adı Biga, ırmağın adı da Bigadiç olmuştur. Marsyas'ın derisinin aslı olduğu rivayet edilen Marsyas ırmağının mansabındaki mağara, 1978 yılında Kemer Damları mahallesine yol yapılırken çökmüştür. Mağaranın dip kısmı hâlâ duruyor olabilir. Koniates, Marsyas ile suları coşkun çayın (ırmak) aynı su olduğunu bilmez. Marsyas'ın kaynakları Çirişli dağının güneyinde, Menderes'in kaynakları batısındadır.

Tzibritze (Tzibrelitzemani): Homa müstahkeminde İmparator Manuel'in, Sultanla Konya'da görüşeceğini söyleyerek elçiyi geri çevirmesi üzerine Sultan, Roma ordularının Miryokefalon Müstahkemi'nden sonra geçmek mecburiyetinde olduğu Yenice Sivrisi (Tzybritzi) geçidinde pusu kurdu (Koniates, 1995, s. 124). Koniates'te Tzibritze geçen kelime, Manuel'in 1146 Konya ricatı esnasında Barbar dilinde ve Tzibrelitzemani zikredilir. Rémsi, 1897 Firikyaya adlı eserinde Tzibritzi, Fransızca eserleri kullanan Turan ise Sybrize yazar. Tz = S olmasına göre Türkçe seslere çevirdiğimizde karşımıza Sivrisi kelimesi çıkmaktadır. Koniates'te söz edilen bu geçit, Sivrisi geçidi veya Yenice Sivrisi geçididir. Kinnamos, Sivri'l-Semani yazmış, Türkçe kurala göre Sivri's-Samani'dir. Samanî, "imparator 6. Leo'nun Müslüman gözdesi Samonas" (Rémsi, 1960, s. 239) olabilir. Konya ilerişi (Turan, 1998, s. 182), Rabaz-ı Konya ilerişi olup Barbar dilinde Tzibrelitzemani (Kinnamos, 2001, 41) veya Cybrilycmani (Manuel'in mektubu) denilen yerdir.

Pusguse Gölü (Pasköza, Pazgusi): Eğirdir Gölü (Yinanç, 2013, s. 260, Topraklı, 2016, s. 110).

Laodikya: Bölgede iki Laodikya vardır. Koniates'te geçen Laodikya Denizli, Kinnamos'ta geçen Laodikya Eğirdir'dir. Selçuklu tarihinde çok sık geçen Lâdik veya Laodikya Eğirdir'dir.

Gavur Öreni: Homa'da Türk elçisinin barış talebini ikinci defa reddeden Manuel'in, beş gündüzlük bir yürüyüşle geldiği son nokta, Homa'ya 127 bm mesafedeki, Köke-Gavur Öreni'dir.

Sultanın Bulunduğu Yer: Roma ordusunun geldiği son yer olan Köke-Gavur Öreni, Köprü'ye 10 mil mesafededir. İbn Hurdâzbih ve el-İdrisi'ye göre Köprü ile Kötürnek köyü arası 20, Gavur Öreni-Kötürnek arası 10 mil (15 bm) yani üç saattir. Böylece Sultan, Kötürnek köyünde, 10 mil uzunluktaki Roma ordusu da, Köprü ile Gavur Öreni arasında dizilmiş bulunmaktadır.

Konya (Rabaz-ı Konya): Tarihi Anayol üzerinde, Yalvaç-Manarga köyüdür. Köyün adı şimdilerde Dedeçam'dır. İbn Hurdâzbih'te Rabaz-ı Konya ve Konya geçer (Topraklı, 2013, s. 145, 153, 155). Bu köyde iki adet mil taşı vardır (French, 1988, s. 18-19, 146-156, 227-229). Köy, Roma ordusunun geldiği son noktaya (Gavur Öreni) 25 mil, yani bir gündüzlük mesafededir.

İmparator, beş gündüzlük yürüyüş mesafesinde bulunan Türk yurtlarının ortasına kadar coşkuyla ilerledi (Süryani Mihael, 1905, s. 371). Ho-ma'dan itibaren beş gündüzlük yol şöyledir:

Birinci gün Dinar (26 bm), İkinci gün Pınarbaşı ve Çapalı köyü (24 bm), Üçüncü gün Uluborlu önleri ve Küçükkabacaköyü (24 bm), Dördüncü gün Kayaagzı pınarları (30 bm) ile Karababa tepesi. Kayaagzı ile Kemer Boğazı'ndaki Miryokefalon müstahkemi arası 6 bm'dir. Beşinci gün Manuel, Kemer Boğazı'ndaki Miryokefalon (Bölükada/Bülbül Adası) müstahkeminde sonra Menderes üzerinde bulunan Yenice Köyü Köprüsü'nden (MVA-DI, 1993, s. 68-314) itibaren Türk topraklarına girmiş ve Roma ordusunun önu Köke Köyü Gâvur Öreni Mevkiine geldiğinde her yerde birden savaş naraları duyulmaya başlamıştır (Manuel'in mektubu).

Türkmenlerin Sultana Öfkelenmesi: Senirkent ile Kemer Boğazı arasındaki, Türkmenlere ait topraklar, 1146 antlaşması ile Roma'ya verildiğinde Türkmenler, Sultana öfkelenmiş ve Haraita'nın çocuklarını kaçırmaya başlamışlardı (Turan, 1998, s. 182; Vittek, 1944, s. 2). "1155'de Manuel, İsauria ve Cilicia'ya büyük bir sefer yaptı. Küçük Firikya'ya vasil olduktan sonra (açık. 2, ihtimal ki, Laodiceia ad Lycum civarında) Konya Türklerini mağlup etti.". (Rémzi, 1960, s. 424, Cinnamus, 1836, s. 179). Laodiceia ad Lycum, Eğirdir veya çok yakını bir yer olmalıdır. Eğirdir merkeze 7-8 bm mesafedeki bir yerin adı Konne (Konya) Bucağı'dır. Sultan hasta olduğu için olacak Türkmenler, yalnız kalmıştı. İşte bu yerler, Eğirdir (Pazgusi) Gölü'nün doğu kıyılarıdır.

Sonuç

Miryokefalon Savaşı, Kral Yolu üzerinde; Konya'ya doğru yürümekte olan Manuel idaresindeki Roma ordusuna; Kemer Boğazı ile Gelendost-Köke köyü arasındaki 15 bm'lik bir kısımda Türklerin ani baskınıyla başlamış ve dört saat sonunda Türklerin zaferiyle son bulmuştur.

1176'daki Türk-Rum sınırı ve tarihi Kral Yolu ile Miryokefalon Savaşı'nın, tereddüde yer olmayacak şekilde Kemer Boğazı ve devamındaki yol üzerinde vukûbulduğu görülür. Herodotos, Ksenofon ve Koniates'te geçen Kelene; "Kelene'a yürüdü, Herodotos'ta Sardes'e yürüdü" ifadelerinin kıyası ve yukarıda izah edilen yer adları ile de, savaşın yeri, tam perçinlenir.

Selçuklular Zamanında Türkiye adlı kitapta "Menderes nehri, Menderes vadisi, Menderes geçidi, Menderes sahası ve Menderes'in kaynakları" gibi 28 ayrı yerde zikredilen Menderes'in tamamının Hoyran ve Eğirdir Gölleri arasındaki Menderes'le ilgili olması bugüne kadarki hatalı tarih anlayışına en büyük bir misal teşkil eder. (Turan, 1998, s. 743) Şeyh Mehmet Çelebi divanında; "Barla önünde şol yazı, anda yatur Mihter Gazi" diye zikredilen Mihter Gazi, Miryokefalon Zaferi'nden bir yıl sonra Barla-Sarıkaya ve Eye-burnu önlerinde; Menderes veya el-Battal nehrinin sol veya doğu kıyısında şehit edilen Atabek veya Uc Gazisi Süleyman (Solymas) olmalıdır.

Selçuklu tarihinde çok sık zikredilen Filâdelfiya veya Alaşehir Yalvaç, Laodikya veya Lâdik Eğirdir, Amorion veya Ammüriyye Uluborlu, Eski Tralleis ise Barla'dır. İzmir, Efes, Edremit, Sart, Lopadion ve Bergama bugün bizim bildiğimiz şehirlerin dışında başka şehirlerdir.

1074 yılında Süleymanşah tarafından bir antlaşmayla alınan İznik, Bursa-İznik değildir. Bursa-İznik 1080 yılında fethedilmiş ve taht merkezi olmuştur. Kelene adlı ünlü Firik kenti, Eğirdir ve Hoyran gölleri arasındaki Kemer Boğazı'nda, Apameya ise onun 6-7 bm güneyinde, Barla Boyalı Mahallesi önlerindedir. Apameya'nın diğer bir adı da İzmir'dir. İslam tarihinde adı geçen Ankara da Seydişehir-Suğla Gölü sahilinde bulunan başka bir Ankara'dır.

Ertuğrul ve Osman Beyler, Söğüt ve Sakarya civarına 1282'lerden sonra geldiler. Onların, daha önce Menteş'e tabi olarak yaşadığı ve Osman Bey'in dünyaya geldiği yer, Eğirdir Gölü civarıdır. Şeh Menteş (Bintaş/Mintaş), 1262'de şehit edilen Mehmet Bey'in Türklükten gelen adı olmalıdır. Hamit, İlyas ve DüNDAR Beylerin bir lâkapları da, atalarından gelen Menteş veya Menteş evlâdı şeklindedir. Hamit Bey'in bir sıfatı da Amourios, yani Ulu-

borlulu demektir. Ertuğrul ve Osman Beyleri, imparatorla iki defa antlaşma yaparak Sakarya civarına yerleştiren Hamit Beydir. Ertuğrul ve Osman Beyler, Hamit Bey'e (Menteş) tabi olarak 1277'de, Karamanoğlu Mehmet Beyle birlikte Konya'yı zaptetiler ve "Bundan böyle dergâhta, bergâhta, divanda ve meydanda Türkçe konuşulacak" diye ifade edilen Türkçe Fermanını yayınladılar. Onun için Osmanlı'nın resmi dili Türkçedir. Kalkakondiles'in "Ertuğrul, Alâeddin'in takdirini kazandı" dediği Alâeddin, Keykubad değil, Siyavuş'tur. Buna benzer daha yüzlerce yeni bilgi ortaya çıkmıştır.

KAYNAKLAR

Ahmet Hilmi, Filibeli, *İslam Tarihi*, Ötüken Yay., İstanbul 1974.

Aksarayî, Kerimüddin, *Müsâmeretü'l-Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2000.

Arundel, F. V. J., *Anadolu'da Keşifler*, çev. Atabay Topbaş, Sistem Ofset, Ankara 2013.

Attaleiates, Mikhael, *Tarih*, çev. Bilge Umar, Arkeoloji ve Sanat Yay., İstanbul 2008.

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü (BDAGM), No. 438, MVAD I, Ankara 1993.

Çay, M. Abdülhalûk, *Anadolu'nun Türkleşmesinde Dönüm Noktası*, Orkun Yayınevi, İstanbul 1984.

Demirdal, Said, *Bütününüyle Uluborlu 'Monografi'*, İstanbul 1968.

Dirimtekin, Feridun, *Konya ve Düzbel (1146 ve 1176)*, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul 1944.

Dukas, *Bizans Tarihi*, çev. VL. Mirmiroğlu, İstanbul Matbaası, İstanbul 1956.

Ebü'l-Ferec, Gregory, *Abu'l-Farac Tarihi*, C II, çev. Ömer Rıza Doğrul, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1950.

Eickhoff, Ekkehard, "Miryokefalon Savaşı'nın Yeri", *VIII. Türk Tarih Kongresi*, 11-15 Ekim 1976-Ankara, Kongreye Sunulan Bildiriler, C II, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1981, s. 679-687.

el-Herevî (Abû'l-Hasan Ali b Abi Bakr Al-Harawî), *Guide des Lieux De Pelèrinage*, Damas 1957.

el-İdrîsî (EbûAbdullah b. Muhammed b. Abdullah b. İdrîs el-Hamûdî el-Hasenî, *Ünsü'l-Mübecce'r-Ravzü'l-Fürec*, Tıpkı Basım, Frankfurt 1984.

el-İdrîsî (Ebû Abdullah b. Muhammed b. Abdullah b. İdrîs el-Hamûdî el-Hasenî, *KitâbuNüzheti'l-Müştâk fi İhtirâki'l-Âfâk*, C I-II, Kahire 2002.

Hendy, Michael F., *Studies in the Byzantine Monetary Economy C300-1450*, Google kitapları, Amazon.co.uk, 1985.

Herodotos, *Herodot Tarihi*, çev. Müntekim Ökmen, sunan Azra Erhat, Remzi Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul 1983.

İbn Hurdâzbih, *el-Mesalike'el-Memalik*, Beril Matbaası, Leiden 1889.

Kinnamos, Ioannes, *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı*, çev. Işın Demirkent, TTK, Ankara 2001.

Komnena, Anna, *The Alexiad*, çev. Elizabeth A. S. Daves, Routledge-Kegan Paul Ltd, London 1967.

Komnena, Anna, *Alexiad, Malazgirt'in Sonrası*, çev. Bilge Umar, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1996.

Koniates (Khoniates), Niketas Historia, çev. Fikret Işıltan, TTK, Ankara 1995.

Ksenofon (Ksenophon), *Anabasis: Onbinlerin Dönüşü*, çev. Oğuz Yarlığuş, Kabalıcı, İstanbul 2011.

Ostrogorski, Georg, *Bizans Devleti Tarihi*, çev. Fikret Işıltan TTK, Ankara 1995.

Öztuna, Yılmaz, *Büyük Türkiye Tarihi I*, Ötüken Yay., İstanbul 1977.

Ransımın (Runciman) St., *Haçlı Seferleri Tarihi 1100-1187, C 2*, çev. F. Işıltan, TTK, Ankara 1987.

Rémzi (Ramsay, W. M.), *The Cities and Bishoprics of Phrygia*, At The Clarendon Press, Oxford 1897.

Rémzi (Ramsay, W. M.), *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, çev. Mihri Pektaş, MEB, İstanbul 1960.

Sarre, Firdrik (Friedrich), *Küçük Asya Seyahati*, çev. D. Çolakoğlu, Pera Yay., İstanbul 1895.

Süryani, Mihael, *Kronik*, çev. Kabot, Paris 1905.

Topraklı, Ramazan, *İkinci Haçlı Seferi; Yalvaç Meydan Muharebesi ve Kaşıkçibeli Zaferi*, Semih Ofset, Ankara 2011.

Topraklı, Ramazan, *Hicri 541/ 1146 Sütküyusu Baskını ve Ammûriye*, Sistem Ofset, Ankara 2013.

Topraklı, Ramazan, *Eğirdir'e Günübirlük Bir Gezi, Hamideli Tarih 03*, Sistem Ofset, Ankara 2016, s. 110-111.

Turan, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, 6. Baskı, Boğaziçi Yay., İstanbul 1998.

VittekPol (Witteck, Paul), *Menteşe Beyliği*, çev. O. Ş. Gökyay, TTK, Ankara 1944.

Yinanç, M. Halil, *Türkiye Tarihi, Selçuklular Devri, C 1*, TTK, Ankara 2013.

Yinanç, M. Halil, *Türkiye Tarihi, Selçuklular Devri, C 2*, TTK, Ankara 2014.

Kısaltmalar: (bm): Bin metre; Rémszi: Ramsay; W. M. Tomášek: Tomaschek.

